

Gün”, “Fi'l-Medîne”yi “Şehirde” adıyla; “Marađu's-se'âde”yi Murat Göçer “Mutluluk Hastalığı”; “el-Meydân ve'l-mağha”yı Yusuf Sami Samancı “Meydan ve Kahvehane” adıyla çevirmiştir.

Diğer Eserleri: *Emâme'l-‘arş* (Kahire 1983; firavunlar döneminden Enver Sedat devrine kadar yaşamış Mısırlı yöneticilerin bir tür hesaba çekilmesi şeklinde hayalî diyaloglar içerir); *Vaţânî Mışr* (Kahire 1997; Muhammed Selmâvî'nin Necib Mahfûz'la yaptığı Mısır tarihi, Mısır'ın mevcut durumu, yaşanan problemler ve eserleri konusundaki söyleşileri içerir; Fransızca'ya *Mon Egypte: Dialogues avec Mohamed Salmawy* adıyla çevrilmiştir [Paris 1996]). Necib Mahfûz, Tâhâ Hüseyin'in *el-Eyyâm*'ından esinlenerek kendi biyografisini yazmak istemiş, *el-A'vâm* adını verdiği gençlik dönemine ait kitabını kaleme almışsa da yayımlanmamıştır. Mahfûz'un yazarlık alanındaki ilk çalışması olan *Mışrû'l-kadîme* (Kahire 1932), James Baikie'nin *Ancient Egypt* adlı eserinin (London 1912) çevirisi olup Selâme Müsâ'nın *el-Mecelletü'l-cedîde* dergisinde bölümler halinde yayımlanmıştır.

Türkiye'de Necib Mahfûz Hakkında Yapılan Tezler: Musa Yıldız, *Necib Mahfûz: Hayatı, Eserleri ve Kısa Hikâyeleri* (yüksek lisans tezi, 1992, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü); *Necib Mahfûz'un Sembolik Romanları* (doktora tezi, 1998, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü); A. Kâzım Ürün, *Necib Mahfûz ve Toplumsal Gerçekçi Romanları* (doktora tezi, 1994, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; Konya 2002); Mesut Yazıcı, *Türkçe'de Necib Mahfûz* (yüksek lisans tezi, 1997, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü); Cüneyt Mehmet Şimşek, *Necib Mahfûz ve Üç Romanının Değerlendirilmesi* (yüksek lisans tezi, 1999, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü); Yusuf Köşeli, *Necib Mahfûz: Hayatı, Eserleri ve eş-Şehâz (Dilenci) Adlı Romanı* (yüksek lisans tezi, 2005, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü); İsmail Gündüz, *Necib Mahfûz'un Hammâretü'l-kıttî'l-Esved Adlı Eserinin İncelenmesi* (yüksek lisans tezi, 2008, SÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü); Zeynep Orhan, *Peyami Safa'nın Fatih Harbiye ve Necip Mahfuz'un Midak Sokağı Romanlarındaki Karakterlerin Analitik Karşılaştırılması* (yüksek lisans tezi, 2009, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü); Yasemin Kozakoğlu, *Necib Mahfuz'un eş-Sülâ-*

siyye (Üçleme) Adlı Eserinde Kadın Fiğürü (yüksek lisans tezi, 2010, SÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü); İbrahim Ünal, *Necib Mahfûz'un Tarihi Romanları* (yüksek lisans tezi, 2012, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

BİBLİYOGRAFYA :

S. Somekh, *The Changing Rhythm: A Study of Najib Mahfuz's Novels*, Leiden 1973; H. Kilpatrick, *The Modern Egyptian Novel*, London 1974, s. 257; Süleyman eş-Şattî, *er-Remz ve'r-remziyye fi edebi Necib Mahfuz*, Kahire 1976; M. Hasan Abdullah, *el-İslâmiyye ve'r-rûhiyye fi edebi Necib Mahfuz*, Kahire 1978; H. Sourial, *L'intemporel entre Marcel Proust et Naguib Mahfouz*, Kahire 1978; Ali Şelak, *Necib Mahfuz fi mechûlihi'l-ma'lûm*, Beyrut 1979; Cemâl el-Gitâni, *Necib Mahfuz yetezekker*, Beyrut 1980; Fâtîmetüzzehrâ M. Saîd, *er-Remziyye fi edebi Necib Mahfuz*, Beyrut 1981; Nâsir M. İbrâhim Abbas, *eş-Şaşıyyetü ve eşerühâ fi'l-binâ'i'l-fennî li-rivâyâti Necib Mahfuz*, Cidde 1984; Abdülmuh-sin Tâhâ Bedr, *er-Rû'ye ve'l-edâh: Necib Mahfuz*, Kahire 1984; Mahmûd er-Rebbî, *Kırâ'etü'r-rivâye, nemâzic min Necib Mahfuz*, Kahire 1985; Nebîl Feret, *Necib Mahfuz, hayâtühü ve edebüh*, Kahire 1986; İbrâhim eş-Şeyh, *Mevâkıf ictimâ'iyye ve siyâsiyye fi edebi Necib Mahfuz*, Kahire 1987; C. Tarâbîşî, *Allah fi rihleti Necib Mahfuzi'r-remziyye*, Beyrut 1988; İffin Ferid Cür Yard, *Necib Mahfuz ve'l-kıştatü'l-kaşîra*, Amman 1988; Nebîl Râgib, *Kâziyyetü'ş-şekli'l-fennî 'inde Necib Mahfuz*, Kahire 1988; M. Abdülhakem Abdülbâki, *el-Fennü'r-rivâ'i 'inde Necib Mahfuz min Mirâmâr ile'l-Harâfîş*, Kahire 1989; Hasan Dervîş el-Arabî, *el-İtticâhü'l-ta'bîrî fi rivâyâti Necib Mahfuz*, Kahire 1989; Recâ İd, *Kırâ'e fi edebi Necib Mahfuz*, İskenderiye 1989; Fuâd Devvâre, *Necib Mahfuz mine'l-kavmiyye ile'l-âlemiyye*, Kahire 1989; Ahmed Hâşim eş-Şerîf, *Necib Mahfuz muhâverât kâble'n-Nobel*, Kahire 1989; Seyyid Ahmed Feret, *Edebü Necib Mahfuz ve işkâliyyetü'ş-şurâ' beyne'l-İslâm ve'l-tağrib*, Mansûre 1990; Kemâl en-Necmî, *Necib Mahfuz ve aşdâ'u mu'âşirih*, Kahire 1990; Receb Hasan, *Necib Mahfuz yeğülû*, Kahire 1993; Reşid el-Anânî, *Naguib Mahfouz the Pursuit of Meaning*, London 1993; a.mlf., *Necib Mahfuz kırâ'e mâ beyne's-suţur*, Beyrut 1995; Mustafa Abdülganî, *Necib Mahfuz: eş-Sev-re ve'l-taşavvuf*, Kahire 1994; Ziyâd Ebû Leben, *el-Münülücü'd-dâhilî 'inde Necib Mahfuz*, Amman 1994; Recâ en-Nakkâş, *Fi Hıbbi Necib Mahfuz*, Kahire 1995; Nâdiye Bedrân, *Necib Mahfuz ve şîyağü rivâ'iyye cedide*, Kahire 1996; Kâzım Ürün, *Çağdaş Mısır Romanında Necib Mahfuz ve Toplumcu Gerçekçi Romanları*, Konya 1997; Ethem Receb, “Şafâhât mechûle min hayâti Necib Mahfuz”, *el-Hilâl*, LXXVIII, Kahire 1970, s. 92-98; M. Milson, “Negib Mahfuz and Quest of Meaning”, *Arabica*, XVII, Leiden 1970, s. 176-182; Hamdî es-Sekkût, “Necib Mahfuz'un Kısa Hikâyeleri” (trc. Azmi Yüksel), *DDL*, IV/1 (1985), s. 125-137; Murat Bardakçı, “Necib Mahfuz'la Edebiyat ve Nobel Söyleşisi”, *Hürriyet Gösteri* (Aralık 1988), s. 4-7; M. Barrada, “Une rencontre avec Naguib Mahfouz”, *Revue d'études palestiniennes*, XXXI, Beyrouth 1989, s. 69-80; Musa Yıldız, “Necib Mahfuz: Hayatı, Eserleri ve Türkçe Çevirileri”, *Nüşa*, XXIX, Ankara 2009, s. 17-28.

MUSA YILDIZ

NEVŞÂHİ

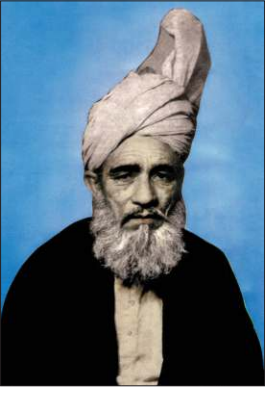
(نوشاهی)

Şerîf Ahmed Şerâfet Nevşâhî
(1907-1983)

Pakistanlı Nevşâhiyye şeyhi,
tarihçi, hattat ve şair.

28 Eylül 1907'de Pencap eyaletinde Mendîbahâeddin şehrine bağlı Sâhenpâl köyünde doğdu. Soyu onuncu nesilde Kâdiriyye tarikatının Nevşâhiyye kolunun kurucusu Muhammed Nevşâh Gencbahş'a (ö. 1064/1654) ulaşır. Babası Gulâm Mustafa şair ve âlimdi. Nevşâhî ilk eğitimini dedesi Muhammed Şah Nevşâhî'den aldı, Fars edebiyatı ve Arapça okudu. Muhammed Hüseyin Mübârek Rakam Âdilgerhî'den hat dersi aldı, özellikle nesta'lik ve nesih yazıda maharet kazandı. Bunun dışında öğrenimini özel hocalardan aldığı derslerle tamamladı. 1921'de babasının eliyle Nevşâhiyye tarikatına intisap etti; 1927'de ondan icâzet ve hilâfet aldı. 1964'te babasının yerine postnişin oldu. Daha sonraki hayatı telifle ve çok sayıda müridini irşad etmekle geçti. 1975'te hacca gitti. Gezici dolaştığı yerlerde şeyhler ve âlimlerle görüştü, yazdığı eserler için buralardaki kütüphanelerden bilgi ve belge topladı. Arapça, Farsça, Urduca, Pencap ve Hint dillerinde şiirler yazdı. Eserlerini kendi el yazısıyla kaleme aldı. Bütün gelirini, 2009'da Pencap Üniversitesi'ne hediye edilecek olan, 400 kadar yazma ile 10.000 civarında basma eser ihtiva eden kütüphanesine kitap almaya harcadı; vasiyetnâmesinde de belirttiği üzere geriye hiçbir mal bırakmadı. Nevşâhiyye tarikatıyla ilgili birçok kitabı ortaya çıkarıp neşretti. 4 Temmuz 1983'te Sâhenpâl'de vefat etti ve orada babasının türbesinde onun yanına defnedildi.

Eserleri. Arap, Fars, Urdu ve Pencap dillerinde kaleme aldığı, derlediği ve tercüme ettiği eser ve risâlelerin sayısı 200'ü aşmaktadır. 1. *Şerîfî't-tevârih*. Dört asırlık Nevşâhiyye tarihine dairdir. Müellifin 1926'dan 1978'e kadar araştırma yaparak hazırladığı kitap üç büyük cilt halinde 8000 sayfadan oluşur. I. ciltte Nevşâhiyye tarikatının kurucusu Muhammed Nevşâh Gencbahş'tan Hz. Peygamber'e ulaşan silsiledeki şeyhler, II. ciltte Nevşâh Gencbahş'ın evlâdı, mürşidi Süleyman Nûrî Bâl-vâlî'nin evlâdı, Nevşâhiyye'nin üç önemli kolu olan Rahmâniyye, Sâcyâriyye ve Sâlihiyye'nin kurucuları, on iki bölümden oluşan III. ciltte de eserin yazıldığı tarihe kadar Nevşâhiyye silsilesi hakkında bilgi verilmekte, müellifin çağdaş ulemâyla olan

Nevşâhî

hâtıraları yer almaktadır. Bölge tasavvuf tarihi bakımından önemli olan ansiklopedi niteliğindeki bu çalışmanın kaynakları arasında yüzlerce basılı eser yanında 1056 yazma bulunmaktadır. Eserin ilk iki cildi müellif tarafından 1979 ve 1981'de, III. cildi Ârif Nevşâhî tarafından 1982-1984'te Sâhenpâl'de neşredilmiştir. **2. Târîh-i 'Abbâsî.** Peygamberler ve İslâm tarihiyle ilgilidir (Sâhenpâl 1985). **3. Ezkâr-ı Nevşâhiyye** (Sâhenpâl 1964). **4. Tezkire-i Nevşâh-i Genc Baḥş** (Lahor 1978, 1985). **5. el-Ḳavli'l-mu'azzam fi menâ-kibi'l-İmâmi'l-A'zam** (Şarkpûr'da çıkan *Nürü'l-İslâm* dergisinin İmâm-ı Âzam'a ayrılan 1975 Eylül ve Ekim sayılarında yayımlanmıştır). **6. Envârü's-siyâde fi âşâri's-sa'âde.** Hz. Peygamber'in Ehl-i beyt'i hakkındaki bu eserde Fâtîmî olsun olmasın her Alevî'nin seyyid olduğu ile ri sürülür (Sâhenpâl 1996). **7. Tezkire-i Şu'arâ-yi Nevşâhiyye.** Arap, Fars, Urdu ve Pencap dillerinde şiir söyleyen 583 şairin hayatına dair bu tezkire Ârif Nevşâhî tarafından tamamlanıp yayımlanmıştır (Lahor 2007). **8. Ḥadâ'ıku'l-envâr fi ziyâreti's-sâdeti'l-ibrâr** (*Sefernâme-i Üç*; nşr. Ârif Nevşâhî, Behâvelpûr 1999). **9. İ'câzü't-tevâriḥ.** Tanınmış şahsiyetlerin doğum ve ölüm tarihlerini, eserlerin yazım ve basımları, binaların yapım tarihine dair Farsça manzum kıtalar ihtiva eden eserden bir seçmeyi Ârif Nevşâhî yayımlamıştır (Sâhenpâl 1976). **10. Tezkire-i Meşâyiḥ-i Kâdiriyye-i Nevşâhiyye** (Sâhenpâl 1979). Son iki Farsça eser dışında eserleri Urduca yazılmıştır.

Nevşâhî'nin diğer bazı eserleri arasında Urduca olarak *Tezkire-i Muḥadderât*, *Ulûmü'l-Ḳur'ân* (*Kenzü'l-ma'rifet*, I-IV), *Tuḥfetü'l-muḥibbîn fi cevâzi semâ'i'l-âşîkin*, *Şahîfe-i Mesâyil* (kelâm ve fıkha dair bazı konuları ihtiva eder), *Târîh-i Selâtin* (Hz. Peygamber, Hulefâ-yi Râşidîn, Hindistan ve Pakistan'da hüküm süren müslüman hükümdarlar hakkın-

dadır), *Târîh-i Sâhenpâl*; Arapça olarak *Dürrü'l-yetim fi fezâyili bi'smi'r-raḥmâni'r-raḥîm*, *Ravzü'l-cinân fi eḥâdisi seyyidi'l-ins ve'l-cân* (müellifin ezberlediği 420 hadisi içerir); Farsça olarak *Ḳıstâsü'l-Kâdiriyye bi-muvâzene-ti Ḳırtâsi'n-Nakşibendiyye* (Kâdiriyye tarikatının diğerlerine ve özellikle Nakşibendiyye'ye üstünlüğü ele alınmıştır) yer alır. Ayrıca Muhammed Hayât Nevşâhî'nin *Tezkire-i Nevşâhiyye* (nşr. Ârif Nevşâhî, İslâmâbâd 2010), İmâmbaḥş Lâhûrî'nin *Mir'ât-ı Gafûriyye*, Muhammed Hâşim Tehrâpâlevî'nin *Ḥezâ'inü'l-esrâr* adıyla, nşr. Ârif Nevşâhî, İslâmâbâd 1984) adlı eserlerini Farsça'dan Urduca'ya tercüme etmiştir (eserlerinin tam bir listesi, muhteva ve neşri için bk. Müceddidî – Nevşâhî, s. 85-145).

BİBLİYOGRAFYA :

Nevşâhî, *Şerîfü't-tevâriḥ*, Sâhenpâl 1981-84, II, 412-451; III, 219-257; a.mlf., *Tezkire-i Şu'arâ-yi Nevşâhiyye* (nşr. Ârif Nevşâhî), Lahor 2007, neşredenin girişi, s. 7-32; M. İkbâl Müceddidî, *Aḥvâl ve Âşâr-ı Şerâfet Nevşâhî*, Lahor 1971; a.mlf. – Ârif Nevşâhî, *Tezkire-i Şerâfet Nevşâhî*, İslâmâbâd 2008; Ârif Nevşâhî, *Be-Yâd-ı Şerâfet Nevşâhî*, İslâmâbâd 1984; a.mlf., *Fihrist-i Maḥtûât-i Kitâbhâne-i Nevşâhiyye*, İslâmâbâd 1989; M. K. Hermansen, "Imagining Space and Siting Collective Memory in South Asian Muslim Biographical Literature (Tazkirahs)", *Studies in Contemporary Islam*, IV/2, Youngstown 2002, s. 17.

ÂRİF NEVŞÂHÎ

NEYFER, Muhammed Şâzelî

(محمد الشاذلي النيفر)

Ebü Tâhir Muhammed es-Şâzelî
b. Muhammed es-Sâdik
b. Muhammed et-Tâhir b. Mahmûd
b. Ahmed en-Neyfer
el-Hüseynî et-Tûnisî
(1911-1997)

Tunuslu âlim.

29 Haziran 1911 tarihinde Tunus'ta doğdu. İlim ehli tanınmış bir aileye mensuptur; baba tarafından nesebi sûfî Ahmed er-Rifâ'î'ye, anne tarafından Tunus muhittinde tanınmış evliyadan Sîdî Ali Azzûz'a ulaşır. Mısır asıllı olan Neyfer ailesi, 1016'da (1607) nisbet edildikleri Endülüs'ün Nefâr (Navare) şehrinde Sefâkus'a göç ederek orada güzel koku ticaretiyle uğraşmış, XVIII. yüzyılın başlarında başşehir Tunus'a yerleşmiştir. Ailenin Sefâkus'ta bilinen ilk şahsiyeti Ahmed b. Kâsim en-Neyfer (ö. 1865) takvâ ehli bir tüccardı ve beş oğlundan üçü ilim tahsil etmişti; bunlardan Muhammed en-Neyfer kâdilcemâa, Sâlih en-Neyfer Mâlikî başmüftüsü

Muhammed
Şâzelî
en-Neyfer

idi. Muhammed Şâzelî'nin babası kâdilcemâa ve muhaddis Muhammed Sâdik, Bâbülbahr Camii'nde imam-hatipti, aynı zamanda Zeytûne Camii'nde birinci dereceden müderrislik mertebesine yükselmiş bir âlimdi. Muhammed Şâzelî, Kur'ân-ı Kerîm'i ezberleyip Arapça ve dinî bilgiler eğitimi aldıktan sonra 1924'te öğrenimine Câmîu'z-Zeytûne'de devam etti; lise kısmından 1930, yüksek kısmından 1934'te mezun oldu. Hocaları arasında başta babası olmak üzere Şeyhülislâm Muhammed Azîz Cuayt, Tunus'un Sibeveyhisi diye anılan Muhammed el-Hattâb Boşnâk, Muhammed Tâhir İbn Âşûr, Muhammed Beşir en-Neyfer, Muhammed b. Muhammed el-Haccûcî, Muhammed ez-Zagvânî, Muhammed Abdülhay el-Kettânî, Muhammed el-Hacvî, Ömer b. Hamdân el-Mahresî gibi âlimler vardır. Mezuniyetinin ardından Câmîu'z-Zeytûne'ye müderris olarak tayin edildi (1934); 1935'te üçüncü, 1943'te ikinci ve 1953'te birinci dereceden müderrislik makamına yükseldi. Zeytûne'deki idarî görevleri yanında Karma Akar Meclisi'nde hâkimlik ve 1946 yılından vefatına kadar Nefâfite (Bâbülakvâs) Camii'nde imam-hatipli yaptı. 1968'de Tunus Üniversitesi'nde açılan el-Külliyetü'z-Zeytûniyye li'ş-şer'ia ve usûli'd-dîn'e üstat (profesör) olarak tayin edildi; 1977 ve 1980 yıllarında iki defa dekanlık görevine getirildi. Yapı ve müfredat bakımından önemli gelişmeler sağladığı bu kurumdaki öğretim faaliyetinin yanı sıra Sâdikîyye Medresesi'nde ve evinde Arap dili ve edebiyatı, hadis, tefsir ve Mâlikî fıkına dair eserler okuttu. Talebeleri arasında Muhammed el-Hâdî Ebü'l-Ecfân, Ahmed Kartâm el-Hüseynî el-Filistînî, Muhammed Kettû, Abdurrahman Huleyf el-Kayrevânî, Ebü Lübâbe Tâhir Sâlih et-Tûnisî, Subhî es-Sâmerrâî, Muhammed Maḥfûz, Muhammed b. Alevî el-Mâlikî gibi isimler anılır.

Neyfer, Tunus'un 1956 yılında bağımsızlığını kazanmasının ardından el-Hizbü'd-Tûnisî el-cedîd ve el-İttihâdü'l-âmi't-Tûnisî li'ş-şuḡl partilerinden oluşan Cebhetü'l-kavmiyye listesinden Kurucu Millî Meclis